HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה ובין התלמידים העוסקים בתורתך בין עוסקין לשמה בין עוסקין שלא לשמה וכל העוסקין שלא לשמה יהי רצון שיהו עוסקין לשמה. ר' אלכסנדרי בתר צלותיה אמר הכי יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתעמידנו בקרן אורה ואל תעמידנו בקרן חשכה ואל ידוה לבנו ואל יחשכו עינינו איכא דאמרי הא רב המנונא מצלי לה ור' אלכסנדרי בתר דמצלי אמר הכי רבון העולמים גלוי וידוע לפניך שרצוננו לעשות רצונך ומי מעכב שאור שבעיסה ושעבוד מלכיות יהי רצון מלפניך שתצילנו מידם ונשוב לעשות חוקי רצונך בלבב שלם. רבא בתר צלותיה אמר הכי [א]אלהי עד שלא נוצרתי איני כדאי ועכשיו שנוצרתי כאלו לא נוצרתי עפר אני בחיי ק"ו במיתתי הרי אני לפניך ככלי מלא בושה וכלימה יהי רצון מלפניך ה' אלהי שלא אחטא עוד ומה שחטאתי לפניך מרק ברחמיך הרבים אבל לא ע"י יסורין וחלאים רעים והיינו וידוי דרב המנונא זוטי ביומא דכפורי. מר בריה דרבינא כי הוה מסיים צלותיה אמר הכי [א]אלהי נצור לשוני מרע ושפתותי מדבר מרמה ולמקללי נפשי תדום ונפשי כעפר לכל תהיה פתח לבי בתורתך ובמצותיך תרדוף נפשי ותצילני מפגע רע מיצר הרע ומאשה רעה ומכל רעות המתרגשות לבא בעולם וכל החושבים עלי רעה מהרה הפר עצתם וקלקל מחשבותם יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי וגואלי. רב ששת כי הוה יתיב בתעניתא בתר דמצלי אמר הכי [ב]רבון העולמים גלוי לפניך בזמן שבית המקדש קיים אדם חוטא ומקריב קרבן ואין מקריבין ממנו אלא חלבו ודמו ומתכפר לו ועכשיו ישבתי בתענית ונתמעט חלבי ודמי יהי רצון מלפניך שיהא חלבי ודמי שנתמעט כאילו הקרבתיו לפניך על גבי המזבח ותרצני. [ב]ר' יוחנן כי הוה מסיים ספרא דאיוב אמר הכי סוף אדם למות וסוף בהמה לשחיטה והכל למיתה הם עומדים אשרי מי שגדל בתורה ועמלו בתורה ועושה נחת רוח ליוצרו וגדל בשם טוב ונפטר בשם טוב מן העולם ועליו אמר שלמה [1]טוב שם משמן טוב ויום המות מיום הולדו. מרגלא בפומיה דר"מ גמור בכל לבבך ובכל נפשך לדעת את דרכי ולשקוד על דלתי תורתי נצור תורתי בלבך ונגד עיניך תהיה יראתי שמור פיך מכל חטא וטהר וקדש עצמך מכל אשמה ועון ואני אהיה עמך בכל מקום. מרגלא בפומייהו דרבנן דיבנה אני בריה וחברי בריה אני מלאכתי בעיר והוא מלאכתו בשדה אני משכים למלאכתי והוא משכים למלאכתו כשם שהוא אינו מתגדר במלאכתי כך אני איני מתגדר במלאכתו ושמא תאמר אני מרבה והוא ממעיט [ג]שנינו אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים. מרגלא בפומיה דאביי לעולם יהא אדם ערום ביראה [ג][2]מענה רך [ד]משיב חמה ומרבה שלום עם אחיו ועם קרוביו ועם כל אדם ואפילו עם נכרי בשוק כדי שיהא אהוב למעלה ונחמד למטה ויהא מקובל על הבריות אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי שלא הקדימו אדם שלום מעולם ואפילו נכרי בשוק. מרגלא בפומיה דרבא תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים שלא יהא אדם קורא ושונה ובועט באביו ובאמו וברבו ובמי שהוא גדול ממנו בחכמה ובמנין שנאמר [3]ראשית חכמה יראת ה' שכל טוב לכל עושיהם [ה]לעושים לא נאמר אלא לעושיהם לעושים לשמה ולא לעושים שלא לשמה וכל העושה שלא לשמה נוח לו שלא נברא. מרגלא בפומיה דרב [לא כעולם הזה העולם הבא] [ד]העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתיה ולא פריה ורביה ולא משא ומתן ולא קנאה ולא שנאה ולא תחרות אלא צדיקים יושבין ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה שנאמר [4]ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו: גדולה הבטחה שהבטיחן הקב"ה לנשים יותר מן האנשים שנא' [5]נשים שאננות קומנה שמענה קולי בנות בוטחות האזנה אמרתי א"ל רב לר' חייא נשים במאי זכיין [ו]באקרויי בנייהו לבי כנישתא ובאתנויי גברייהו בי רבנן ונטרין לגברייהו עד דאתו מבי רבנן. כי הוו מפטרי רבנן מבי ר' אמי ואמרי לה מבי ר' חנינא אמרי ליה הכי עולמך תראה בחייך ואחריתך לחיי העולם הבא ותקותך לדור דורים לבך יהגה תבונה פיך ידבר חכמות ולשונך ירחיש רננות עפעפיך יישירו נגדך עיניך יאירו במאור תורה ופניך יזהירו כזוהר הרקיע שפתותיך יביעו דעת וכליותיך תעלוזנה מישרים ופעמיך ירוצו לשמוע דברי עתיק יומין. כי הוו מפטרי רבנן מבי רב חסדא ואמרי לה מבי ר' שמואל בר נחמני אמרו ליה הכי [6]אלופינו מסובלים וגו' אלופינו מסובלים רב ושמואל ואמרי לה רבי יוחנן ור' אלעזר חד אמר אלופינו בתורה ומסובלים במצות וחד אמר אלופינו בתורה ובמצות ומסובלים ביסורים

אין

בפמליא של מעלה. בחבורת שרי האומות. שכשהשרים של מעלה יש תגר ביניהם תיכף יש קטטה בין האומות כדכתיב ועתה אשוב להלחם עם שר פרס (דניאל י): **ובפמליא של מטה.** בחבורת החכמים: **בקרן אורה.** בזוית אורה: **ומי מעכב.** שאין אנו עושים רצונך: **שאור שבעיסה.** יצר הרע שבלבבנו המחמיצנו: **איני כדאי.** לא הייתי חשוב והגון להיות נוצר: **ועכשיו שנוצרתי.** מה חשיבותי הרי אני כאילו לא נוצרתי: **ק"ו.** שבמיתתי עפר אני: **מרק.** כלה והתם: **כי הוה מסיים ספרא דאיוב.** על שם שאיוב נפטר בשם טוב: **מרגלא בפומיה.** דבר זה רגיל בפיו: **אני.** העוסק בתורה בריה אני וכן [⊗]חברי עם הארץ בריה הוא: **אני מלאכתי בעיר.** כלומר נוחה מלאכתי ממלאכתו: **מתגדר.** מתגדל לתפוס אומנותי: **ושמא תאמר.** הדין עמו שאינו מתגדר במלאכתי שאילו היה תופס אומנותי לא היה לו לב פתוח להרבות בתורה כמותי והיה ממעיט ואין לו שכר: **שנינו.** שיש לו שכר לממעיט כמו למרבה: **ובלבד שיכוין לבו לשמים.** ואגב קרבנות הוא במנחות בסופה [ז]: **ערום ביראה.** להערים בכל מיני ערמה ליראת בוראו: **תכלית חכמה.** עיקרה של תורה שיהא עמה תשובה ומע"ט: **העושה שלא לשמה נוח לו שלא נברא.** פירוש שאינו לומד כדי לקיים אלא לקנטר דבפרק מקום שנהגו (פסחים נ:) אמרי' רבא רמי כתיב [ח] עד שמים חסדך וכתיב [ט] מעל השמים כאן בעוסק שלא לשמה כו' והתם איירי במקיים כדי שיכבדוהו וכן משמע בירושלמי דפירקין: **ויאכלו וישתו.** שבעו מזיו השכינה כאילו אכלו ושתו: **גדולה הבטחה.** שהרי קראן שאננות ובוטחות: **לבי כנישתא.** תינוקות של בית רבן היו רגילין להיות למדים לפני רבן בבית הכנסת: **בי רבנן.** בית המדרש ששם שונים משנה וגמרא: **ונטרן לגברייהו.** ממתינות לבעליהן ונותנות להם רשות ללכת וללמוד תורה בעיר אחרת: **מפטרי רבנן.** זה מזה שהיה נוטל רשות מחבירו לשוב לביתו ולארצו: **עולמך תראה בחייך.** כל צרכיך תמצא: **פיך ידבר חכמות.** בלשון ברכה היו אומרים: **יישירו.** לשון יושר. שתהא מבין בתורה כהלכה:

כל

ונפשי כעפר לכל תהיה. מה עפר אינו מקבל כליה לעולם כן יהי רצון שזרעי לא יכלה לעולם כמו שהוא אומר והיה זרעך כעפר הארץ: **אני בריה וחברי בריה.** כלומר יש לו לב כמוני להבחין בין טוב לרע: **העושה שלא לשמה נוח לו שלא נברא.** וא"ת האמר רב יהודה אמר רב פרק מקום שנהגו (ד' נ:) לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפי' שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה וי"ל דהכא איירי שאינו לומד[א] אלא לקנטר חביריו והתם איירי שלומד ע"מ שיכבדוהו [י]:

פרק

עין משפט נר מצוה

מה א טוש"ע או"ח סי' קכב סעיף א:
מו ב טוש"ע סימן תקסה סעיף ד:
מז ג מיי' פ"ה מהלכות דעות הלכה ז:
מח ד מיי' פ"ח מהל' תשובה הלכה ב:

תורה אור השלם

1. טוֹב שֵׁם מִשֶּׁמֶן טוֹב וְיוֹם הַמָּוֶת מִיּוֹם הִוָּלְדוֹ: קהלת ז א
2. מַעֲנֶה רַּךְ יָשִׁיב חֵמָה וּדְבַר עֶצֶב יַעֲלֶה אָף: משלי טו א
3. רֵאשִׁית חָכְמָה יִרְאַת יְיָ שֵׂכֶל טוֹב לְכָל עֹשֵׂיהֶם תְּהִלָּתוֹ עֹמֶדֶת לָעַד: תהלים קיא י
4. וְאֶל אֲצִילֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁלַח יָדוֹ וַיֶּחֱזוּ אֶת הָאֱלֹהִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ: שמות כד יא
5. נָשִׁים שַׁאֲנַנּוֹת קֹמְנָה שְׁמַעְנָה קוֹלִי בָּנוֹת בֹּטְחוֹת הַאְזֵנָּה אִמְרָתִי: ישעיהו לב ט
6. אַלּוּפֵינוּ מְסֻבָּלִים אֵין פֶּרֶץ וְאֵין יוֹצֵאת וְאֵין צְוָחָה בִּרְחֹבֹתֵינוּ: תהלים קמד יד

מסורת הש"ס

א) [יומא פז:], ב) [גי' ע"י א"ר יוחנן כי הוה מסיים ר"מ ספרא דאיוב], ג) מנחות דף קי. לעיל ה: [וש"נ], ד) [ישיב כל"ל], ה) ס"א ללומדיהם לא נאמר אלא לעושיהם, ו) סוטה דף כא., ז) [דף קי.], ח) [תהלים נז], ט) [שם קח], י) [וע"ע תענית ז. תוספות ד"ה וכל העוסק ותוס' פסחים נ: ד"ה וכאן ותוס' נזיר כג: ד"ה שמתוך ותוס' סוטה כב: ד"ה לעולם],

גליון הש"ס

ברש"י ד"ה אני כו' וכן חברי עם הארץ. עי' סוכה דף לט ע"א תוס' ד"ה הלוקח:

מוסף תוספות

א. בתוס' רי"ש הוסיף, כדי לקיים אלא כדי לקנתר.

מוסף רש"י

אחד המרבה ואחד הממעיט. להביא קרבנות (מנחות קי.). **באקרויי בנייהו כו'.** שטורחות על בניהן להביאן לבית הספר לקרוא מקרא (סוטה כא.).

רב נסים גאון

ועפעפיך יישירו נגדך. איתי' מפרש במסכתא מגילה בפרק הקורא את המגילה למפרע (דף יח) אמר לי' רמי בר [חמא] לרבי ירמיה מדיפתי מאי (משלי ד) ועפעפיך יישירו נגדך אמר ליה אלו דברי תורה שכתב בהן (שם כג) התעיף עיניך בו (ישרים) [אפילו הכי מיושרין] הן אצל ר' מאיר: